

„SITUAȚIUNEA“

Sorin Vieru

TEXT

équivalences

arguments

3.2004

EDITION: ADRIAN REZUȘ (ed.)

© 2004 ARGUMENTS [L^AT_EX 2_ε-EDITION]

© 2004 SORIN VIERU (Bucharest, Romania) [TEXT]

© 2004 SIMONA SORA (Bucharest, Romania) [TEXT]

© 2003 SALVADOR DALÍ ESTATE [LOGO Salvador Dalí: *Centaure*]

© 2004 ÉQUIVALENCES [PDFL^AT_EX – HYPERSCREEN]

This electronic edition is a *non-profit* publication

produced by PDF_TE_X 14.H &

created by L^AT_EX 2_ε with HYPERREF & HYPERSCREEN

PDF_TE_X14.H © 2001 HÀN THẾ THÀNH

L^AT_EX 2_ε © 1993–2001 THE L^AT_EX3 PROJECT TEAM *et al.*

HYPERREF © 1995–2001 SEBASTIAN RAHTZ

HYPERSCREEN © 2001–2002 ADRIAN REZUȘ [based on PDFSCREEN]

PDFSCREEN © 1999–2001 C. V. RADHAKRISHNAN

TYPESET BY ROMANIAN_TE_X © 1994–2001 ADRIAN REZUȘ

PRINTED IN THE NETHERLANDS – DECEMBER 26, 2004

Sorin Vieru

„Situatiunea“

București
2004

„Situatiunea“⁰

[Simona Sora] ▷ [...] *Spuneți că și dvs. v-ați schimbat părerile asupra unor oameni. Schimbarea ține de percepția dvs., de actele respectivelor persoane, de „bursa de idei“ a timpului? Se vorbește despre un conservatorism al Școlii de la Păltiniș, în raport cu liberalismul și relativismul postmodern. Este vorba despre o schimbare de percepție a unui fenomen cultural, o revizuire conceptuală sau o etichetare dihotomică? Vorbeți în Riscul gândirii (cartea scrisă împreună cu Terente Robert¹) despre „schimbarea situației“. Puteți rezuma discuția între diferitele gândiri? Ce înseamnă „schimbare“ din punct de vedere logic?*

Situația este dată de o porțiune din lume, adică de un ansamblu de fapte și un ansamblu de raportări ale subiecților umani față de acele fapte și față de toate elementele lumii – obiecte, persoane, reguli etc. Asemenea raportări la fapte și elemente ale lumii le putem numi și *situări*. Așadar, situarea este o raportare a unui ins sau grup de inși față de o parte a lumii.

Situarea este una din modalitățile fundamentale ale existenței umane.

Din punct de vedere logic, un fapt se caracterizează prin aceea că are loc sau nu are loc; a avea loc este una din modalitățile fundamentale ale existenței.

Nu au loc, de pildă, faptele care *nu-și găsesc deloc locul* (sic!) nici în afara minții mele și nici în mintea mea; dar loc nu au nici fapte care nu există decât parțial, adică numai în imaginația mea, să zicem, sau numai în imaginația lui Cervantes, sau numai

⁰Text partially published, as „*Situația*“ și *fatalitatea schimbării*, in: *Dilema veche* (Bucharest) [„Anul I, nr . 6“], on February 20–26, 2004. Actually, an interview by Simona Sora.

¹*Riscul gândirii*, Editura Humanitas, București 1990. [n.ed.]

în imaginația lui Don Quijote; asemenea fapte care nu au loc în realitate, adică în lumea comună, a tuturor, pot avea și ele, evident, diferite titluri sau grade de non-existență (de pildă, pot reprezenta un exercițiu lucid al imaginației mele, pot fi simple năluciri, sau anticipări ale unor fapte viitoare, sau simple *possibilia*, și așa mai departe...).

Din păcate, nu în toate cazurile putem trage o linie precisă de demarcație între faptele reale și faptele de imaginație. Și nici între un fapt și o situație față de acel fapt. Imprecizia se strecoară în judecățile noastre care exprimă în același timp fapte și calificări ale acelor fapte.

Spre bine sau spre rău, există totuși suficiente cazuri în care o asemenea linie de demarcație între real și imaginar, între situații și situații, poate fi trasată. Cum se spune, „faptele sunt fapte“, iar unele sunt „fapte de aramă“, cel puțin după aprecierea covârșitoarei majorității a privitorilor spectacolului lumii. (Și, din fericire, există cazuri când *putem uita* de linia de demarcație între realitate și imaginație; de exemplu, atunci când ne absoarbe lectura lui *Don Quijote*; sau în cadrul altor experiențe mai puțin uzuale, dacă nu chiar cu totul extraordinare).

Cum *se schimbă* situația? O situație se schimbă mereu, iar uneori se schimbă fundamental, pe măsură ce se schimbă elementele componente, adică faptele lumii și situațiile umane față de ele. Și se schimbă încă și mai mult atunci când schimbarea faptelor lumii și a situațiilor este sesizată că schimbată sau în curs de schimbare, ceea ce însă nu-i deloc obligatoriu; nu numai marile iubiri, ci și marile schimbări, cele cu adevărat importante, sunt mute, *id est* insesizabile, pentru o vreme, până când cel puțin o parte din consecințele lor care ni se par importante nu ies la iveală.

Situațiile se schimbă. Cum *pot schimba*, eu însumi sau semenii mei, situația mea și situațiile celorlalți? Desigur, intervenind într-un fel sau altul, în sfera faptelor și în

sfera situațiilor, a situației mele și a situațiilor altora... Subiectul uman intervine în diferite moduri, acționând, reacționând, interacționând, sau abținându-se de la acțiune, reacționând și interacționând minimal. Situația unui subiect uman, individual sau colectiv, se menține sau se schimbă în funcție de ceea ce subiectul își propune singur și de ceea ce îi este propus din afară, în vederea schimbării integrale sau parțiale, ori în vederea păstrării situației date; toate acestea, în funcție de ceea ce crede, știe, poate sau vrea. A descrie în detaliu o atare dependență funcțională este complicat, și încă nu e totul. Subiectul plasat într-o situație o schimbă în felul și în măsura în care se pricepe, în măsura în care sentimentele, obișnuințele, felul său de a fi, de a gândi, energiile sale sunt mobilizate, iar „faptele de aramă“, inclusiv situațiile celorlalți, tot felul de reacții interioare și exterioare, îl lasă să intervină în lumea exterioară, sau chiar și în propria sa lume interioară.

Pentru o persoană dată, pentru mine însumi, să zicem, situația altei persoane A este un fapt exterior, un fapt obiectiv, care ține de realitate, adică de „lumea tuturor“. Situația persoanei A (adică ansamblul ei de raportări la faptele și elementele componente ale lumii) poate face parte sau nu din propria mea situație, adică din faptele la care mă raportează. Dar, indiferent dacă face sau nu parte din situația cuiva, de pildă din situația mea, acel A poate schimba situația mea, după cum și eu pot schimba situația lui A. Pot eventual schimba o asemenea situație, o asemenea stare de fapt, acționând într-un fel sau altul, direct sau indirect, asupra faptelor și asupra persoanei respective.

Dar eu însumi îmi pot modifica și *propria mea situație*! Cu voie sau fără voie, de la alții sau de la mine însumi. Situația mea se poate schimba sub presiunea faptelor exterioare, sau se schimbă și cu voie de la mine însumi, din proprie inițiativă, prin

insidioase ori spectaculoase procese de gândire, inclusiv procese morale sau, cum se mai spune, prin procese de conștiință. În acest din urmă caz, se schimbă cu voie de la poliția mea interioară; cum spunea un poet, „Voi fi eu însumi prin flotimia / Sentinței propriilor tribunale“.

▷ *Puteți rezuma discuția din Riscul gândirii despre diferitele tipuri de gândire?*

Oamenii au diferite firi, feluri de a fi și de a interacționa între ei, au mentalități, grade de cultură, aspirații și orizonturi diferite. Au și diferite valori și modalități de ponderare a valorilor. Mai sunt în joc și alți parametri. Afirmatia este valabilă nu numai în ce-i privește pe inșii individuali, ci și în cazul ființelor colective (colectivități și instituții de tot felul).

Să rămânem însă la cazul inșilor individuali. Ei pot gândi foarte diferit asupra unor situații similare și chiar identice, adică au situații diferite. Se situează diferit fiind plasați în situații diferite. Dar, fapt absolut remarcabil, chiar și în situații în care diferența este neînsemnată, trebuie să acceptăm că situațiile diferitelor persoane pot fi calitativ diferite.

Diferența, atunci, o face nu numai situația, ci *situarea proprie*. Situearea, felul cum se plasează omul într-o situație dată, devine factorul hotărâtor – în situația fundamentală a respectivului ins, sau în situația fundamentală a altora; însumarea situațiilor individuale și colective influențează până la urmă situația fundamentală a marilor entități, care fac – și despre care se scrie – istoria. E o constatare, aceasta, la fel de banală ca și aceea că până la urmă cel mai mare ocean se compune până la urmă tot din picături de apă.

Era să spun: „asta e situația“! dar m-am oprit la timp, ținând seama de rigorile terminologice pe care le-am impus din capul locului. Întrebarea însă rămâne: de unde

provine diferența situațiilor în situații identice?

Răspunsul cel mai general ar fi: individul uman este o ființă *liberă*, adică una care într-o situație dată dispune de mai multe opțiuni și strategii. Ceea ce înseamnă că se poate situa în varii feluri și că situațiile sale au un coeficient însemnat de imprevizibil. Dacă am cunoaște însă în profunzime și în amănunt *alcătuirea și legea interioară a insului*, coeficientul de imprevizibil s-ar diminua considerabil. În mod ideal, situarea cuiva este funcție și de situația *lui* așa-zicând exterioară, și de felul cum îi apar și se răsfrâng în propria lui gândire această situație compusă din fapte exterioare.

Oamenii au feluri diferite de a gândi, adică au *stiluri* diferite de gândire.

▷ „*Discuția dintre gândiri*“ din cartea la care vă referiți pornește tocmai de la constatarea diferențelor de stil între gândiri; e o *Prosopopee a stilurilor de gândire*; gândirile încearcă să se autodefinească și să se caracterizeze reciproc, pentru a comenta apoi consecințele situațiilor umane.

Fiecare dintre noi are parte de o viață „ca în filme“. Își trăiește un film al cărui scenariu nu și-l scrie singur de tot, ale cărui decoruri nu și le poate confecționa singur, dar în care el însuși poate introduce modificări *ad libitum*, în funcție de caracteristicile gândirii sale, executând astfel „sentința propriilor tribunale“. Adică, punând în joc ceea ce filosofii numesc „libertatea formală“. Libertate ce nu este infinită decât în mintea unor filosofi (despre care filosofi nu numai un Sancho Panza, dar și mulți alți filosofi, alții decât protagoniștii libertății formale, au afirmat că nu sunt în toate mințile), dar o libertate ce se poate împuțina sau amplifica, în cazul fiecărei ființe individuale sau colective, după cum o duce capul, și înainte de toate (dar nu numai) după felul în care gândește. Iar gândirea, mai colorată de afecte sau mai decolorată, se bucură de darul reflexivității, adică ea poate gândi și asupra propriei sale situații, și asupra situației

ființei purtătoare, a cărei emanație este, și la a cărei îngrijire este chemată să vegheze. Reflectând, adică gândind asupra situației și a ființei purtătoare, ca un fel de înger păzitor care duce și aduce mesaje, gândirea își poate modifica atitudinea față de lumea ei, inclusiv față de ea însăși și de ființa purtătoare. Cu alte cuvinte, gândirea poate acționa și asupra propriei sale situații, modificând-o. Poate merge destul de departe, restructurându-se radical; în cazuri mai puțin frecvente, poate să-și modifice propria ei constituție, adică alcătuirea și legile sale interioare.

▷ *Spuneți că și dumneavoastră v-ați schimbat părerea asupra unor oameni. Schimbarea ține de percepția dvs., de acțiunile respectivelor persoane, de „bursa de idei“ a timpului?*

Da, mi-am modificat părerile asupra multor oameni, inclusiv asupra mea însumi. Cu alte cuvinte, situarea mea s-a schimbat, pentru că s-a schimbat situația în ansamblu, și în primul rând realitatea exterioară. A fost odată la noi o revoluție... sau ce-o fi fost, care a schimbat radical situațiile și situațiile.

Fiecare să răspundă pentru el. În ce mă privește: oricât aș vrea să nu țin seama de „bursa de idei“ a timpului, ea mă influențează puternic și încerc să conștientizez influența ei, de cele mai multe ori insidioasă. Mă las adesea dus de valul ideilor bine cotate la bursă și, tardiv, fluier a pagubă, realizând că părerea mea nu este a mea decât pe porțiuni și pe bucățele; în fond sunt un conformist care se acomodează la un curent influent sau altul. Dar am și încăpățânările mele.

Evident, modificările intervenite în situarea mea depind în foarte mare măsură de propria mea percepție și de experiență, dar părerile altora și propriile mele interese, nu totdeauna conștientizate îmi modelează propriul meu mod de interpretare a unei situații prezente. Distanțarea survine târziu, inefficient și lasă loc mai curând la

răsgândiri, decepții, regrete și remușcări decât la autofelicități.

Mai târziu, recurg la gândul consolator că această percepție este obiectivă, fiindcă se sprijină pe fapte și le reflectă. Da, le reflectă – dar cum? Cum?

▷ *Credeți că schimbarea convingerilor în domeniul public (politic, cultural, social) ține de acomodarea la exercițiul democrației sau mai degrabă de un soi de oportunism?*

Nu pot răspunde decât printr-o perfectă tautologie: atât schimbarea cât și păstrarea convingerilor în domeniul public țin (a) de acomodarea sau de neacomodarea la exercițiul democrației, sau țin (b) de un soi sau altul de oportunism ori de considerații inoportune sau (c) țin și de (a) și de (b), dar încă și de alți factori. Sunt procese de gândire foarte complicate, sunt dependențe funcționale cu mulți parametri, care trebuie studiate în amănunt și în profunzime.

▷ *E bună schimbarea (omenească, logică, epistemologică) sau e fatală?*

Fatală e în orice caz; dacă e bună sau rea pe un plan sau altul „tu te-ntreabă și socoate“ pe cont propriu. Propria ta situație te va călăuzi, deventual chiar propria ta situație față de propria-ți situație!

A consemnat Simona Sora

